

Gardvorden i Frafjord-dalen.

Jeg har i en del sammenhenger på denne nettsiden vært innom Franesteinen i Frafjord. Denne gangen vil jeg sitere en del om temaet fra Emil Birkelis doktoravhandling: *Fedrekult i Norge* fra 1938:

”På gårdene i Frafjord i den tidligere avstengte fjordbygd har minnet holdt sig om gardvorden og hans navn. Av disse har Frane hatt fortrinnet som gårdens og bygdens skytsånd. Derfor optrer han i sagn som jutul og kjempe. Engang han blev uvenner med ”Skarken” i Dirdal, kastet de med stein på hverandre.. Tradisjonen i bygden forbinder med ”garvor” erindringen om rydningsmannen, den første bumann. Og denne tradisjon har så meget større interesse som den inntil for noen generasjoner siden var ledsaget av kulthandlinger. Gårdbruker Børre Frafjord meddelte personlig at det på hans gård hadde vært gamle gravhauger med høie steiner. Den ene av disse het ”Frane”, og Børres far kunde huske at det blev båret øl og mat (gryngrøt) til steinen i julen. Steinen blev brukt til veite i en ny vei fra fjorden opover bygden. Men da man drog av sted med den, sa en gammel mann til arbeiderne: ”De sko akta dokker for slike steinar”. (Meddelt av lærer Peter Molaug, Stavanger, og gårdbruker Børre Frafjord)”

I en følgende utredning, *De første bumenn i norske bygder*, skriver så Emil Birkeli videre: ”Med støtte fra de europeiske analogier faller det også nytt lys over de norske tradisjoner som direkte bekrefter sammenhengen med gardvorden og bumannen (rudkallen). Viktigst i så måte er meddelelsene fra Frafjord, en trang og avstengt fjorddal i Høgsfjord prestegjeld (nær Lysefjorden). I denne bygd har man vist en fabelaktig evne til å bevare minnene likefra den dunkle fortid. Hver gård hadde her sin gardvord, og denne gardvord var selve bumannen, som hadde ryddet og bygget gården. Endog navnene er fastholdt, og enten de er virkelige eller fiktive, gir de vidnesbyrd om gardvordens rette avstamning.

For gården Frafjord het gardvorden *Frane*, for Molaug *Kolbein*, for Kommedal *Kran*, for Håland *Heremann*, for Brådland *Stigand*.

Franes kult føres tilbake til gravhaugen med gravsteinen, og juleofferet ligger ikke lenger tilbake enn at man kan huske det for et par generasjoner siden.

Hermed står vi på sikker kultisk grunn og kan plasere gardvorden som ekte representant for de døde fedre, de som lever med i gardens og slektens liv fra den annen side, og bua og sengen tilhører fedrehuset, gårdens helligdom og kapell i gammel tid.

Den ovenfor nevnte gardvord i Frafjord som kaltes Frane, har spillet en rolle som hele dalens og grendens skytsånd. I folketradisjonen fra senere

tid optrer han nemlig som "konge" og representant for bygden. Her er kjeden derfor fast og sikker: Frane som *haugbu* der mottar offer på graven like til 18de århundre. Frane som *gardvord* på gården Frafjord. Og Frane som *konge* for hele dalen."